

ROLUL ȘCOLILOR REALE ÎN FORMAREA TINERILOR DIN BUCOVINA HABSBURGICĂ* (I)

LIGIA-MARIA FODOR

Anexarea de către Imperiul Habsburgic, în anul 1775, a teritoriului din nord-vestul Moldovei, care cuprindea ținuturile reunite ale Cernăuților și Sucevei, a reprezentat constituirea unei noi provincii denumite Bucovina¹, care a fost parte integrantă a monarhiei austriece până în anul 1918.

Studiul analizează cadrul legal privind organizarea și funcționarea învățământului școlar real și evoluția rețelei de școli reale publice și confesionale care au funcționat în Bucovina habsburgică. Sunt expuse scopul, caracteristicile și programele școlare aferente școlii reale, fiind prezentate totodată condițiile de admitere în învățământul școlar real și beneficiile obținerii diplomei de maturitate. De asemenea, sunt prezentate demersurile de înființare a școlilor reale în Bucovina, condițiile de desfășurare a activității didactice, programele școlare, actele de numire în funcție a directorilor și anumite aspecte referitoare la activitatea acestora, informații privind personalul didactic și elevii, acțiunile întreprinse de către autoritățile școlare, persoane juridice și fizice pentru ajutorarea elevilor în vederea promovării învățământului, frecvența școlară din punct de vedere etnic și confesional, activitățile sportiv-recreative și culturale practicate de către elevi, cota de promovabilitate la examenul de maturitate și modul de desfășurare a activității didactice în timpul Primului Război Mondial.

1) Cadrul legal privind organizarea și funcționarea școlilor reale

---

* Comunicare susținută în cadrul Conferinței științifice internaționale „Bucovina și bucovinenii în secolul al XIX-lea. Tradiționalism și modernitate”, cea de a nouăsprezecea sesiune de comunicări și referate științifice a Institutului „Bucovina” al Academiei Române, închinată Centenarului nașterii academicianului Radu Grigorovici, Rădăuți, 10–11 noiembrie 2011.

¹ Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei. De la administrația militară la autonomia provincială (1774–1864)*, vol. I, București, Editura Academiei Române, 1993, p. 110–112.

Până în anul 1849 au existat în Monarhia austriacă două tipuri de școli reale: una cu trei clase, afiliată școlii primare și alta cu două clase, afiliată institutului tehnic. Reforma școlilor reale era utilă, întrucât Austria avea caracterul unui stat agrar și era necesară dezvoltarea economică a acesteia prin încurajarea industriei și a comerțului².

Prin proiectul de organizare a gimnaziilor și școlilor reale, elaborat de către profesorul universitar Franz Exner, consilier în cadrul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, aprobat prin Ordinul Ministerial nr. 6 467, din 15 septembrie 1849, școala reală a fost recunoscută ca formă de învățământ secundar cu două cursuri: inferior și superior, fiind introdus opțional examenul de maturitate. Cursul inferior putea să aibă, în funcție de necesitățile localității unde se înființa școala, una, două sau trei clase, la care se adăuga un an de practică. Școala reală superioară avea în componență șase clase, cursul inferior al școlii superioare având trei clase. Scopul școlii reale inferioare era de a-i pregăti pe băieți pentru a putea exercita o meserie, iar cel al școlii reale superioare de a asigura o pregătire științifică necesară pentru a frecventa studiile tehnice superioare³.

Organizarea definitivă a școlilor reale a fost aprobată prin Rezoluția Imperială din 2 martie 1851. Școlile reale deveneau, în principal, institute de formare pentru domeniul industriei. Acestea erau fie școli reale inferioare independente cu trei clase, fie școli superioare cu șase clase⁴. Școlile reale superioare erau înființate numai în orașele unde existau institute tehnice superioare (Viena, Praga, Lemberg, Brünn și Graz); acestea puteau, totuși, să fie înființate, dacă se considera a fi necesare, în capitalele provinciilor. În acest context au putut fi înființate școlile reale la Cernăuți. Aceste școli erau finanțate fie din fondurile comunităților, fie din fonduri publice, statul alocând fonduri numai pentru completarea acestora⁵.

Prin Ordinul Ministerial din 13 august 1851 a fost aprobat planul de învățământ pentru școlile reale nou organizate⁶. Se pune accentul pe pregătirea tehnică a elevilor, fiind acordată o mai mică atenție formării generale superioare. Ca discipline obligatorii au fost prevăzute religia, limba germană, ca limbă de predare, geografia, istoria, matematica, aritmetica, cunoștințe despre monopol, vămi și cambii, geometria și desenul tehnic, arhitectura, geometria descriptivă,

---

² Viktor Olinschi, *Die gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz. Ihre Gründung und Entwicklung*, în „XLIX. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht von der Direktion am Schlusse des Schuljahres 1912/1913, des fünfzigsten seit dem Bestande der Anstalt, Czernowitz, 1913, p. 5.

³ *Ibidem*, p. 6.

⁴ *Ibidem*, p. 7.

⁵ <http://alex.onb.ac.at>, *Kaiserliche Verordnung vom 2. März 1851, wodurch die Organisierung des gewerblichen Unterrichtes überhaupt, und die Errichtung von Realschulen insbesondere festgesetzt werden*, în „Reichs-Gesetz-Blatt”, Wien, Nr. 70, 1 851, p. 231–238.

⁶ Viktor Olinschi, *op. cit.*, p. 8.

fizica, chimia, științele naturii, desenul, mecanica și caligrafia⁷. Au fost excluse limbile moderne din categoria disciplinelor obligatorii și nu a mai fost prevăzută organizarea examenului de maturitate. În programa școlară a școlilor reale din Bucovina au fost prevăzute, ca discipline obligatorii, limba română și limba ruteană pentru elevii români, respectiv ruteni, elevii celorlalte etnii având posibilitatea să opteze pentru una dintre limbile oficiale⁸.

Această programă școlară a fost modificată prin ordinul Comisiei de Învățământ din 20 august 1867. S-a renunțat la disciplinele obligatorii mecanică și cunoștințe despre monopol, vămi și cambii, a fost introdusă o limbă străină, ca disciplină obligatorie și a fost redus numărul de ore pentru chimie, fiind suplimentat numărul de ore pentru limba de predare, geografie și istorie, științele naturii și matematică⁹.

Prin Constituția din 21 decembrie 1867 s-a stabilit ca modul de organizare a școlilor reale să fie reglementat prin legi specifice pentru fiecare provincie, în funcție de necesitățile acesteia, ceea ce nu era valabil pentru școlile primare și gimnazii¹⁰. În Bucovina, modul de organizare a școlilor reale a fost reglementat prin Legea din 30 aprilie 1869¹¹. În conformitate cu prevederile acestei legi, școlile reale aveau scopul de a asigura elevilor o formare generală, în mod special în domeniul științelor naturii și al matematicii și de a-i pregăti pentru școlile de specialitate superioare (institute politehnice, academii forestiere și minerit, școala superioară pentru agricultură). Acestea erau fie publice, fie private; școlile reale publice aveau dreptul de a emite certificate valabile ca cele emise de către stat. Școala reală avea o durată de șapte ani, fiind împărțită în școală reală inferioară cu patru clase și școală reală superioară cu trei ani, fiind introdus examenul de maturitate, ca o condiție obligatorie pentru a putea frecventa cursurile institutelor tehnice superioare. Elevii gimnaziului real inferior se puteau înscrie la cursurile superioare ale școlii reale. Prin noua lege a fost modificată programa școlară, fiind prevăzut un număr mai mare de ore pentru disciplinele socio-umane, limbile moderne fiind introduse ca discipline obligatorii. Religia, limba de predare, limba țării sau limba franceză sau limba engleză, geografia, istoria, matematica,

---

⁷ Dr. Adolf Egger-Möllwand, *Oesterreichisches Volks- und Mittelschulwesen in der Periode von 1867–1877*, Wien, Commission bei Alfred Hölder, k. k. Hof- und Universitäts-Buchhändler, 1878, p. 104; Constantin Morariu, *Istoricul școlii greco-orientale din Cernăuți*, prelegere publică ținută în localitățile Societății pentru Cultura și Literatura Română din Bucovina în 5 (17) martie 1889, Cernăuți, Tipografia R. Eckhardt, 1889, p. 25–26.

⁸ Dr. Hermann Tausch, *Schulnachrichten*, în „Erster Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz” am Schlusse des Schuljahres 1864–1865, veröffentlicht von der Direktion, Czernowitz, 1865, p. 43–44.

⁹ Dr. Adolf Egger-Möllwand, *op. cit.*, p. 104.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ <http://alex.onb.ac.at>, *Gesetz für das Herzogthum Bukowina betreffend die Realschulen*, în „Gesetz- und Verordnungsblatt für das Herzogthum Bukowina”, XII. Stück, Nr. 13, Wien, 1869, p. 61–68.

geometria descriptivă, științele naturii, fizica, chimia, desenul, desenul tehnic, caligrafia și gimnastica erau discipline obligatorii. Ca discipline facultative erau prevăzute: limbile oficiale, modelajul, stenografia, muzica și gimnastica; cu aprobarea Consiliului Școlar al Țării puteau fi introduse și alte discipline facultative¹². Orice limbă a țării putea fi limba de predare a școlii reale. Cea de a doua limbă a țării era obligatorie numai pentru acei elevi ai căror părinți hotărârau studierea acesteia în conformitate cu prevederile articolului 10 din Legea școlilor reale din Bucovina, din 30 aprilie 1869¹³. Prin Ordinul Ministerial nr. 9 519, din 30 iunie 1896, a fost introdus un nou plan de învățământ pentru disciplinele limba română și limba ruteană.

În conformitate cu prevederile Ordinului Ministerial nr. 9 653, din 29 mai 1895, nu era permisă la școlile reale scutirea elevilor pentru frecventarea cursurilor disciplinei desen. Elevii de gimnaziu care nu studiaseră această disciplină în clasele inferioare nu se putea înscrie la cursurile școlii reale superioare¹⁴.

În baza Ordinului Ministerial nr. 10 331, din 23 aprilie 1898, prin care a fost stabilit un nou plan de învățământ pentru școlile reale din imperiu¹⁵ și în conformitate cu prevederile art. I, alineat 8, ultimul paragraf și ale art. III din Legea școlilor reale, din 3 mai 1898¹⁶, a fost modificat, prin Ordinul Ministerial nr. 17 950, din 3 august 1898, planul de învățământ al școlilor reale din Bucovina¹⁷. Disciplinele geografia și istoria au fost predate în comun, nu separate așa cum era prevăzut în planul de învățământ valabil pentru celelalte provincii aprobat la 23 aprilie 1898, fiind alocat un număr identic de ore¹⁸. Gimnastica a devenit

¹² Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita S.A.N.I.C.), Fond *Guvernământul Cezaro-Crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LXV, dosar nr. 17, f. 14; <http://alex.onb.ac.at>, *Gesetz für das Herzogthum Bukowina betreffend die Realschulen...*, Wien, 1869, p. 61–63.

¹³ <http://alex.onb.ac.at>, *Gesetz für das Herzogthum Bukowina, betreffend die Realschulen...*, Wien, 1869, p. 63.

¹⁴ Constantin Mandyczewski, *Schulnachrichten*, în „XXXII. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1895/1896 von Constantin Mandyczewski, Direktor, Czernowitz, 1896, p. 79.

¹⁵ <http://alex.onb.ac.at>, *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 23. April 1898, Z. 10331, an sämtliche k. k. Landeschulbehörden, betreffend einen neuen Normallehrplan für Realschulen*, în „Verordnungsblatt für den Dienstbereich des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht”, Nr. 14, Wien, 1898, p. 135–159 (în continuare se va cita „Vbl. M.K.U.”).

¹⁶ <http://alex.onb.ac.at>, *Gesetz vom 3. Mai 1898 wirksam für das Herzogthum Bukowina, womit die §§ 10 und 20 Alineat 2 des Gesetzes vom 30. April 1869, L. G.- und V.-Bl. Nr. 13 außer Kraft gesetzt und die §§ 8, 16, 17, 21, 23, 24, 25 und 26 abgeändert werden*, în „Vbl. M.K.U.”, nr. 26, Wien, 1869, p. 283–286.

¹⁷ Konstantin Mandyczewski, *Schulnachrichten*, în „XLIX. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht von der Direktion am Schlusse des Schuljahres 1912/1913, des fünfzigsten seit dem Bestande der Anstalt, Czernowitz, 1913, p. 85–86 (în continuare se va cita „XLIX. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1912/1913”).

¹⁸ <http://alex.onb.ac.at>, *Gesetz vom 3. Mai 1898...*, Wien, 1869, p. 283–286.

obligatorie¹⁹ și, începând cu anul școlar 1898/1899, limbile ruteană și română au fost introduse succesiv, ca discipline obligatorii, la toate clasele, în locul limbii engleze, astfel: în clasa I – patru ore pe săptămână, clasele II–VII – trei ore pe săptămână²⁰. Dispense de la studiul unei limbi obligatorii puteau fi acordate, prin excepție, numai de către ministrul Cultelor și Instrucțiunii.

Ca discipline facultative erau prevăzute limba engleză și limba țării, care nu era obiect de studiu obligatoriu, modelajul, stenografia și muzica. Puteau fi introduse alte discipline facultative, în funcție de necesitate, numai cu aprobarea Consiliului Școlar al Țării. Numărul total de ore prevăzut în programa școlilor reale din Bucovina era de 225 ore, fiind mai mare decât cel alocat în planul oficial al imperiului (214 ore).

În conformitate cu prevederile Ordinului Ministerial nr. 14 741, din 8 aprilie 1909²¹, prin care a fost aprobat un nou plan de învățământ pentru școlile reale, a fost modificată, prin Ordinul Ministerial nr. 5 395, din 29 mai 1909, programa școlară valabilă pentru școlile reale din Bucovina. Au existat câteva diferențe față de planul valabil pentru celelalte provincii: limba engleză nu a fost inclusă în programă, fiind înlocuită de limba a doua a țării, limba română sau ruteană, care au fost predate la toate clasele (clasa I – patru ore, clasele II–VII – trei ore), fiind prevăzut un număr total mai mare de ore (227 ore), decât în planul oficial (213 ore)²².

Pentru admiterea în clasa I a școlii reale au fost stabilite, conform legilor din 1851 și 1869, următoarele condiții: vârsta minimă de 9 ani împliniți, ulterior 10 ani (din 1869)²³, dovada frecventării a patru clase la o școală principală publică; elevii care doreau să se înscrie într-o clasă superioară trebuiau să prezinte certificatul de absolvire a ultimei clase; elevii care nu frecventaseră nicio școală publică sau își întrerupseseră studiile, trebuiau să susțină un examen de admitere, în baza căruia erau distribuiți la clasa corespunzătoare și trebuiau să prezinte un certificat legal privind ocupația și moralitatea acestora; elevii extraordinari (elevii care participau numai la cursurile unor anumite discipline) erau acceptați în măsura locurilor disponibile, fără a se depăși numărul maxim de elevi dintr-o clasă. Elevii care frecventaseră gimnaziul și aveau certificate de absolvire a claselor I și a II-a erau

---

¹⁹ S.A.N.I.C., Fond Guvernământul Cezaro-Crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii, mapa LXV, dosar nr. 17, f. 124.

²⁰ *Ibidem*, dosar nr. 4, f. 5.

²¹ <http://alex.onb.ac.at>, *Verordnung des Ministers für Kultus und Unterricht vom 8. April 1909, Z.14741, betreffend einen Normallehrplan für Realschulen*, în „Vbl.M.K.U.”, nr. 11, Wien, 1909, p. 233–274.

²² Konstantin Mandyczewski, *Schulnachrichten*, în „XLVII. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, veröffentlicht von der Direktion am Schlusse des Schuljahres 1910/1911”, Czernowitz, 1911, p. 65; „XLIX. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1912/1913”, Czernowitz, 1913, p. 72–73, 87–88.

²³ <http://alex.onb.ac.at>, *Gesetz für das Herzogthum Bukowina, betreffend die Realschulen...*, Wien, 1869, p. 63.

distribuiți la clasa a III-a, iar cei care absolviseră clasele a III-a și a IV-a erau admiși în clasele a III-a și a IV-a. Fiecare nou elev trebuia să achite o taxă de înscriere de 2 florini și 10 creițari, o contribuție pentru bibliotecă de un florin, care era plătită anual și de către elevii institutului. O înscriere ulterioară începerii anului școlar putea fi permisă doar cu aprobarea autorităților statului. Taxa anuală de școlarizare de 4 florini se achita semestrial. Elevii săraci, dar sânguincioși, beneficiau de scutire de la plata taxei de școlarizare²⁴.

În vederea frecventării cursurilor unei școli tehnice superioare a fost introdus, în anul 1868, la școlile reale examenul de maturitate. În Bucovina, acesta a fost introdus prin Legea școlilor reale din anul 1869²⁵. Obținerea certificatelor de maturitate le permitea elevilor școlilor reale să frecventeze, în calitate de cursant ordinar, școala tehnică superioară (Ordinele Ministeriale din 6 octombrie 1870²⁶, 9 mai 1872²⁷ și din 28 mai 1904²⁸) și să se înscrie la cursurile de farmacie, dacă susținuseră examen la disciplina limba latină din materia aferentă pentru șase clase gimnaziale (Ordinul Ministerial nr. 9 524, din 26 mai 1890)²⁹. Procentul de promovabilitate la examenul de maturitate organizat la școlile reale a fost mai mic decât cel de la gimnazii, deoarece aproximativ 25 % dintre elevii înscriși nu obțineau certificatul de maturitate³⁰.

2) Școala Reală Superioară Greco-Orientală din Cernăuți

Începuturile învățământului școlar real în Bucovina se regăsesc în anul 1828, când la Cernăuți a fost înființată prima școală reală de tip vechi, cu două clase, afiliată școlii principale, care era finanțată din bugetul local și subordonată

---

²⁴ *Ibidem*, p. 61–68; „Erster Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz, 1864–1865”, Czernowitz, 1865; Viktor Olinschi, *op. cit.*, p. 22.

²⁵ <http://alex.onb.ac.at>, *Gesetz für das Herzogthum Bukowina, betreffend die Realschulen...*, Wien, 1869, p. 64.

²⁶ *Ordinăciunea ministrului de Culte și Instrucțiune din 6 octombrie 1870, prin care se schimbă mai multe dispozițiuni din prescriptul despre examenele candidaților la profesură de la școlile reale depline*, în „Foaia legilor imperiale pentru regatele și țările reprezentante în Senatul imperial”, Cernăuți, vol. XIII, nr. 122, 1870, p. 271–274.

²⁷ <http://alex.onb.ac.at>, *Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom 9. Mai 1872...*, Wien, 1872, p. 27–41.

²⁸ Konstantin Mandyczewski, *Zur Reform der Realschule in der Bukowina. Gesetze und Verordnungen*, în „XL. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, veröffentlicht von der Direktion am Schlusse des Schuljahres 1903/1904”, Czernowitz, 1904, p. 20.

²⁹ Dr. Wenzel Korn, *Schulnachrichten*, în „Programm der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz für das Schuljahr 1890/1891”, Czernowitz, 1891, p. 60.

³⁰ Helmut Engelbrecht, *Geschichte des österreichischen Bildungswesens. Erziehung und Unterricht auf dem Boden Österreichs*, Band 4: *Von 1848 bis zum Ende der Monarchie*, Wien, Österreichischer Bundesverlag, 1986, p. 167.

Consistoriului Romano-Catolic din Liov³¹. Întrucât această școală nu mai corespundea necesităților privind asigurarea unei formări generale, populația din Bucovina a inițiat, în anii '40 ai secolului al XIX-lea, demersul de înființare a unei școli reale independente. În anul 1849, reprezentanți ai clerului greco-oriental și ai elitelor politice bucovinene au adresat ministerului o petiție, în care au solicitat înființarea unei școli reale superioare proprii la Cernăuți. Această petiție a fost semnată de către persoane de diverse etnii și confesiuni, în semn de solidaritate pentru realizarea unui obiectiv comun. Această inițiativă a fost sprijinită de către președintele provizoriu al Bucovinei, Adalberth de Henniger-Seeberg, care în anul 1850 a solicitat Ministerului Cultelor și Instrucțiunii înființarea unei școli reale la Cernăuți, finanțată de către Fondul Religionar Greco-Oriental³².

În baza raportului ministrului Cultelor și Instrucțiunii, Leo conte de Thun, din 31 august 1853, a fost aprobată, prin Rezoluția Imperială din 8 octombrie 1853, înființarea unei școli reale inferioare de trei clase la Cernăuți, fiind condiționată de contribuția financiară a Fondului Religionar pentru întreținerea localului școlar și salarizarea personalului de serviciu. Ministrul considera că era utilă înființarea acestei școli, deoarece era necesară formarea de meseriași, ingineri și tehnicieni iscusiți pentru exploatarea miniere din Ducatul Bucovinei, dezvoltarea comunicațiilor între București și Galiția, respectiv Moldova și Rusia, și dezvoltarea industriei, care ar fi contribuit la bunăstarea populației din această zonă³³. Răspunsul episcopului Hacman privind contribuția Fondului Religionar la funcționarea acestei școli a fost înaintat, însă, abia la 8/20 decembrie 1855, la solicitarea expresă a ministerului. Episcopul își exprima acordul pentru înființarea școlii reale, întrucât aceasta ar fi contribuit la dezvoltarea spirituală și materială a provinciei, susținând că Fondul Religionar putea finanța acest institut, însă cu două condiții: școala reală și toate școlile normale și triviale (institute de învățământ primar) să fie trecute în subordinea Consistoriului Greco-Oriental din Bucovina și să fie permisă angajarea de personal didactic de confesiune greco-orientală din Bucovina³⁴. La 12 ianuarie 1858, ministrul Cultelor și Instrucțiunii a solicitat Guvernului Bucovinei să se ajungă la o înțelegere cu episcopul Hacman în vederea înființării unei școli reale inferioare³⁵. Episcopul preciza, la 27 decembrie 1858, că nu putea garanta finanțarea unei școli reale inferioare complete, întrucât Fondul Religionar avea cheltuieli mari și urgente pentru necesitățile cultului³⁶. În ședința

---

³¹ Constantin Morariu, *Istoricul școlii greco- (adică „ortodox-”) orientale din Cernăuți...*, p. 7; Idem, *Die gr. or. Oberrealschule in Cernăuți*, în „Romänische Revue. Politisch-literarische Monatschrift”, Herausgeber Dr. Jur. Cornelius Diaconovich, V. Jahrgang, Wien, 1889, p. 549.

³² Viktor Olinschi, *op. cit.*, p. 10.

³³ S.A.N.I.C., *Fond Guvernământul Cezaro-Crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LXI, dosar nr. 1, f. 5–14.

³⁴ Constantin Morariu, *Die gr. or. Oberrealschule in Cernăuți...*, p. 549; Viktor Olinschi, *op. cit.*, p. 11–12.

³⁵ Viktor Olinschi, *op. cit.*, p. 12.

³⁶ *Ibidem*, p. 12–13.

Consistoriului din 9/21 septembrie 1859 s-a hotărât ca Fondul Religionar să finanțeze înființarea școlii reale în situația în care se accepta ca jumătate din personalul didactic al școlii să fie de confesiune greco-orientală și trecerea școlii în subordinea Consistoriului. La 30 noiembrie 1859, guvernatorul provinciei, contele Rothkirch, îl înștiința pe episcopul Hacman că nu puteau fi acceptate aceste condiții, întrucât nu era respectată egalitatea de șanse între candidații pentru un post didactic, iar școala reală era școală secundară asemenea gimnaziului și nu putea fi subordonată Consistoriului³⁷. Episcopul a comunicat, la 16/28 decembrie 1859, guvernatorului, că școala reală de două clase era inclusă în învățământul primar, care era coordonat de către Consistoriul Catolic din Lemberg și că pentru a se menține egalitatea de șanse la ocuparea posturilor didactice era necesară și o contribuție de 2 924 florini din partea Fondului de Studii Catolic, Fondul Religionar Greco-Oriental urmând să aloce suma de 3 400 florini³⁸.

Înființarea școlii reale la Cernăuți a fost tergiversată din cauza faptului că nu se puteau acoperi cheltuielile pentru întreținerea școlii, care erau estimate la suma de 8 589 florini, comunitatea orășenească fiind dispusă să contribuie anual cu suma de 1 050 florini, iar comunitatea israelită cu 525 florini anual. La 13 februarie 1861, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii i-a propus episcopului Hacman ca Fondul Religionar să contribuie cu suma de 6 384 florini pentru întreținerea școlii reale, garantând că institutul va avea caracter greco-oriental, iar în ceea ce privește personalul didactic, urmau să fie angajați învățători de confesiune romano-catolică, care aveau să fie înlocuiți ulterior de către cei de confesiune greco-orientală, fiind rezervat un singur post didactic pentru învățătorul de religie romano-catolică³⁹. Episcopul Hacman a acceptat, la 28 iulie (9 august) 1861, această propunere.

În baza raportului ministrului Anton cavalier de Schmerling, din 31 decembrie 1861, a fost înființată, prin Rezoluția Imperială din 6 februarie 1862, Școala Reală Inferioară Greco-Orientală de trei clase pe lângă școala reală de două clase, care era finanțată de către Consiliul local (o contribuție de 1 050 de florini), comunitatea israelită (525 florini) și Fondul Religionar Greco-Oriental (6 384 florini)⁴⁰.

Prin Ordinul Ministerial nr. 1 529/105, din 22 februarie 1862, se preciza că Școala Reală Inferioară din Cernăuți avea caracterul unui institut greco-oriental și, în consecință, personalul didactic trebuia să fie format din persoane indigene de confesiune greco-orientală (erau prevăzute șase posturi de profesori, inclusiv

³⁷ *Ibidem*, p. 16–17.

³⁸ *Ibidem*, p. 17–18.

³⁹ Constantin Morariu, *Istoricul școlii greco-orientale din Cernăuți...*, p. 10–11.

⁴⁰ S.A.N.I.C., *Fondul Guvernământul Cezaro-Crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LXI, dosar nr. 5, f. 3–18; Isidor Onciul, *Fondul religionar gr. or. al Bucovinei, substratul, formarea, dezvoltarea, administrarea și starea lui de față*, în „Candela. Foaia bisericească-literară”, Cernăuți, an IX, nr. 8, 1890, p. 480; Constantin Morariu, *Die gr. or. Oberrealschule in Cernăuți...*, p. 551–552.

directorul, și un post de profesor de religie greco-orientală)⁴¹. Limba de predare era limba germană, începând cu anul 1862/1863 urmând să fie deschise toate cele trei clase⁴².

La 20 aprilie 1862, reprezentanți laici și clericali români au prezentat episcopului Hacman un memoriu, întocmit la 14/26 martie 1862, în care au solicitat următoarele⁴³: 1) Introducerea limbii române, ca limbă de predare; 2) Amânarea deschiderii școlii în cazul în care nu existau suficienți candidați de confesiune greco-orientală pentru a se înscrie la concursul de ocupare a posturilor didactice; 3) Acordarea de către Fondul Religionar a unor burse pentru formarea persoanelor care doreau să devină profesori; 4) Constituirea unei comisii care trebuia să verifice dacă manualele școlare redactate sau care urmau să fie elaborate în limba română respectau planul de învățământ.

La 17 (29) mai 1862, episcopul Hacman a adresat Ministerului de Stat un memoriu, în care a propus transformarea școlii reale inferioare în școală superioară de șase clase, înființarea unui curs pregătitor și angajarea de profesori de confesiune romano-catolică pentru o perioadă de maxim trei-patru ani. Fondul Religionar se angaja să finanțeze cursul pregătitor cu suma de 300 florini și să acorde burse în valoare de câte 500 florini anual pentru pregătirea la Viena sau Praga a candidaților care doreau să se califice pentru învățământul secundar real⁴⁴.

Ca urmare a acestui memoriu, ministrul de Stat von Schmerling a înaintat spre aprobare împăratului raportul nr. 6 018/457, din 13 iulie 1862, cu următoarele propuneri, care au fost aprobate prin Rezoluția Imperială din 4 septembrie 1862⁴⁵: 1) Limba de predare să fie în perioada imediat următoare limba germană, deoarece nu existau nici profesori, nici manuale școlare în limba română; 2) Transformarea treptată a școlii inferioare în școală superioară cu șase clase; 3) Construirea unui nou local școlar pentru Școala Reală Superioară cu finanțarea Fondului Religionar; 4) Angajarea de profesori de altă confesiune decât cea greco-orientală până când va fi asigurat personalul didactic calificat de confesiune greco-orientală; 5) Aprobarea solicitării de acordare de către Fondul Religionar a unor burse pentru pregătirea persoanelor care doreau să devină profesori, în valoare de 500 florini fiecare; 6) Constituirea unei comisii, care avea în atribuție verificarea modului de elaborare

---

⁴¹ Viktor Olinschi, *op. cit.*, p. 22.

⁴² Constantin Morariu, *Istoricul școlii greco-orientale din Cernăuți...*, p. 12–13.

⁴³ S.A.N.I.C., Fond Guvernământul Cezaro-Crăiesc al Bucovinei. *Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LXI, dosar nr. 3, f. 4–20; *Adresa către Esceleția și Preasânția Sa, Domnul Episcop al Bucovinei Eugeniu Hacman, membru casei de sus a Senatului imperial, cavaleriu de ordine etc. etc. în cauza școlii reale înființate în Cernăuți de'n Fundul Religionar*, Cernăuți, Tiparitul la Ioan Eckhardt, 1862, p. 1–28.

⁴⁴ Constantin Morariu, *Istoricul școlii greco-orientale din Cernăuți...*, p. 40.

⁴⁵ S.A.N.I.C., Fond Guvernământul Cezaro-Crăiesc al Bucovinei. *Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LXI, dosar nr. 2, f. 29–49; Constantin Morariu, *Die gr. or. Oberrealschule in Cernăuți...*, p. 620–621.

a manualelor școlare redactate în limba română și măsura în care erau respectate obiectivele prevăzute în planul de învățământ.

Prin Ordinul Ministerial nr. 9 795, din 24 septembrie 1862, s-a dispus Guvernului Bucovinei ca pentru deschiderea primelor clase să fie elaborat proiectul de construcție a localului școlar și să fie stabilite măsuri privind pregătirea de învățători autohtoni și norme pentru redactarea de manuale școlare în limba română⁴⁶. Ca urmare, guvernatorul Bucovinei, Rudolf conte de Amadei, a solicitat Consistoriului, la 9 august 1863, constituirea comisiei. În cadrul acesteia au fost formate două secții: prima avea misiunea de a analiza conținutul manualelor școlare, iar cealaltă de a corecta conținutul din punct de vedere gramatical⁴⁷. Ca membri ai primei secții au fost desemnate următoarele persoane: consilierul școlar dr. Gustav Bozdech, președinte, Aron Pumnul, care redactase o carte de citire și una de gramatică în limba română, Samuel Andrievici, care elaborase cărți de religie în limba română și profesorii de teologie Vasile Ianovici și Vasile Mitrofanovici, din secția a doua făcând parte protopopul Samuil Andrievici, profesorul de teologie Vasile Mitrofanovici, parohul Artemi Ieremievici, deputatul Alexandru Hurmuzaki, Orest Reni de Herșeni, profesorul de limba și literatura română Ion Sbiera și profesorul Ioan Droqli, ca membru supleant.

În ședința din 29 decembrie 1862, la care au participat reprezentanți ai Comisiei de Învățământ din cadrul ministerului, episcopul Eugen Hacman și directorul Școlii Reale Greco-Orientale, dr. Hermann Tausch, s-a hotărât deschiderea celor trei clase inferioare și a primei clase superioare, începând cu anul școlar 1863/1864, pentru că directorului școlii reale i se aprobase la 1 decembrie 1862 un concediu de trei luni⁴⁸. Deschiderea oficială a Școlii Reale Superioare Greco-Orientale din Cernăuți a fost amânată până la 4 septembrie 1863⁴⁹. În primul an școlar au fost deschise simultan patru clase, iar în anii următori câte o clasă în fiecare an. În baza Legii școlilor reale din Bucovina, din 30 aprilie 1869, Școala Reală a devenit școală de șapte clase, clasa a VII-a fiind deschisă în anul școlar 1870/1871⁵⁰. Inaugurarea școlii a avut loc după oficierea slujbei religioase la Biserica „Sf. Parascheva” din Cernăuți, la care au participat reprezentanți locali, membri ai corpului didactic ai Școlii Reale și ai altor școli din localitate, prilej cu care episcopul Hacman a ținut două cuvântări, una în limba română și alta în limba germană, în care a subliniat importanța funcționării acestei școli pentru dezvoltarea

⁴⁶ S.A.N.I.C., Fond Guvernământul Cezaro-Crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii, mapa LXI, dosar nr. 4, f. 4-5.

⁴⁷ Constantin Morariu, *Istoricul școlii greco- (adică „ortodox-”) orientale din Cernăuți...*, p. 67.

⁴⁸ S.A.N.I.C., Fond Guvernământul Cezaro-Crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii, mapa LXI, dosar nr. 4, f. 1.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 4.

⁵⁰ <http://alex.onb.ac.at/>, *Gesetz für das Herzogthum Bukowina, betreffend die Realschulen...*, Wien, 1869, p. 61-68.

economică a Bucovinei. Directorul Tausch a subliniat, în prelegerea sa, importanța și necesitatea învățământului real⁵¹.

În anii 1868 și 1871 au fost făcute demersuri de către Fondul Religionar pentru transformarea școlii reale în gimnaziu real, pentru că astfel ar fi existat posibilitatea măririi salariilor personalului didactic, însă ministerul a respins aceste solicitări⁵².

Cursurile au fost desfășurate în casa închiriată la 24 mai 1862 de la Josef Tauber, situată în Bischofsgasse nr. 323, pentru o perioadă de șase ani, pentru suma de 2 200 florini anual, deși Fondul Religionar nu își dăduse acordul pentru acest spațiu⁵³. Inventarul clădirii a fost încheiat la 1 ianuarie 1863. Trei încăperi libere au fost date spre folosință, în mod gratuit, Asociației pentru Promovarea Artei Muzicale în Bucovina. Imediat după preluarea clădirii, directorul Tausch a întocmit, la 11 aprilie 1863, un raport privind necesitatea construirii unui local școlar nou, întrucât clădirea nu corespundea necesităților școlare⁵⁴. La începutul anului școlar 1864/1865, directorul școlii a înaintat episcopului Hacman un raport, în care preciza că frecvența școlară mare și spațiul insuficient puteau determina o limitare a numărului elevilor admiși, subliniind necesitatea construirii unui local școlar propriu⁵⁵.

Acțiunile de achiziționare a unui teren pe care urma să fie construit localul Școlii Reale au demarat în anul 1863, dar pentru că autoritățile locale, cele centrale și Consistoriul nu au căzut de comun acord asupra modalității de achiziție și a locului, acestea au fost tergiversate până la 28 ianuarie 1869, când, prin ordin ministerial, a fost aprobată cumpărarea de la avocatul dr. Josef Rott a unui teren de 1 080 m. p., situat în Siebenbürgerstrasse, în apropierea Catedralei Greco-Orientale⁵⁶. În anul 1868 a mai fost prelungit pentru doi ani contractul de închiriere a clădirii cu Josef Tauber, deși aceasta nu îndeplinea cerințele igienico-sanitare. Clădirea se degradase mult, cădea mortar, iar sălile de curs erau mici și nu aveau, în mare parte, un iluminat corespunzător⁵⁷.

---

⁵¹ Dr. Hermann Tausch, *Gründung und Eröffnung der griech. orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz*, în „Erster Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz am Schlusse des Schuljahres 1864–1865”, veröffentlicht von der Direktion, Czernowitz, 1865, p. 34 (în continuare se va cita „Erster Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz, 1864–1865”).

⁵² S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul Cezaro-Crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LXI, dosar nr. 12, f. 1–7; A. Hurmuzachi, *Care e caracterul și tendința învățământului public la noi?*, în „Focea Soțietății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina”, Cernăuți, anul IV, nr. 3, 1 martie 1868, p. 134.

⁵³ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul Cezaro-Crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LXI, dosar nr. 4, f. 6–7; Constantin Morariu, *Istoricul școlii greco- (adică „ortodox-”) orientale din Cernăuți...*, p. 56.

⁵⁴ Viktor Olinschi, *op. cit.*, p. 29.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 34.

⁵⁶ Constantin Morariu, *Istoricul școlii greco-orientale din Cernăuți...*, p. 58–64.

⁵⁷ Viktor Olinschi, *op. cit.*, p. 36.

În anul 1869 a fost încheiat contractul de construcție cu arhitecții Fiala și Gregor, iar inginerul Wilhelm, care a întocmit proiectul clădirii, a fost desemnat să coordoneze lucrările de construcție, fiind înființată și o comisie de supraveghere a lucrărilor, alcătuită din patru membri: consilierul Wazl, președinte, arhimandritul consistorial Bendela și inginerii Baudisch și Wilhelm, ca membri. Lucrarea trebuia finalizată la 15 august 1870. Deși cheltuielile de construire a localului școlar fuseseră estimate la circa 60 000 florini, în fapt acestea au ajuns la suma de 85 945 florini și 78 creițari. Inaugurarea noului local școlar, care avea două etaje, ziduri solide, săli luminoase, spațioase și înalte, a avut loc la 19 septembrie (1 octombrie) 1870, fiind oficiată și o slujbă religioasă în biserica Catedralei Greco-Orientale. Consilierul consistorial Mihai Comoroșan a oficiat slujba de sfințire a noului local. Profesorul de religie Isidor Worobkiewicz a ținut două cuvântări, în limbile română și ruteană⁵⁸. În vara anului 1897, localul școlar a fost racordat la rețeaua de apă și canalizare⁵⁹. Înființarea de clase paralele a determinat creșterea numărului elevilor, localul școlar devenind neîncăpător. În anul 1905 au fost efectuate lucrări de adaptare și reamenajare a localului, care au însumat 90 000 coroane⁶⁰. În anul 1911, spațiul devenise neîncăpător datorită numărului mare de clase, care ajunsese la 19. Spațiile încăperilor distribuite pentru cabinetul de desen și cel pentru depozitarea materialelor didactice au fost diminuate, pentru a se crea noi săli pentru clasele mobile⁶¹. Înființarea, în anul 1911, a Școlii Reale de Stat la Cernăuți a determinat scăderea numărului elevilor și, implicit, au fost create condițiile igienico-sanitare corespunzătoare. Lucrările pentru construirea unei săli de gimnastică au început în anul 1913⁶². Pentru asigurarea curățeniei și întreținerii localului școlar a fost angajat personal de serviciu. De semnalat este cazul omului de serviciu Johann Jakobowicz, care a fost decorat în anul 1891 cu Crucea de Merit din argint pentru cei 28 de ani de activitate la această școală și pentru participarea ca subofițer la evenimentele din 1848⁶³.

⁵⁸ Constantin Morariu, *op. cit.*, p. 65–66.

⁵⁹ Constantin Mandyczewski, *Schulnachrichten*, în „XXXIV. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1897/1898 von Constantin Mandyczewski, Direktor, Czernowitz, 1898, p. 70 (în continuare se va cita „XXXIV. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1897/1898”).

⁶⁰ Viktor Olinschi, *op. cit.*, p. 41.

⁶¹ Konstantin Mandyczewski, *Schulnachrichten*, în „XLVIII. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht von der Direktion am Schlusse des Schuljahres 1911/1912, Czernowitz, 1912, p. 28; Clasele mobile sau volante erau clasele constituite pentru predarea disciplinelor religie, limba română și limba ruteană.

⁶² Viktor Olinschi, *op. cit.*, p. 41.

⁶³ Dr. Hermann Tausch, *Schulnachrichten*, în „Zweiter Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz” am Schlusse des Schuljahres 1865–1866, veröffentlicht von der Direktion, Czernowitz, 1866, p. 103 (în continuare se va cita „Zweiter Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz, 1865–1866”); Dr. Wenzel Korn, *Schulnachrichten*, în „Programm der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz für das Schuljahr 1891/1892”, veröffentlicht vom Dr. Wenzel Korn, k. k. Schulrath, Ober-Realschul-

În perioada 1863–1867, programa școlară a fost întocmită în conformitate cu planul de învățământ specific școlilor reale din întreg imperiul, aprobat în anul 1851, fiind studiate următoarele discipline: religia, limba germană, ca limbă de predare, geografia, istoria, matematica, aritmetica, cunoștințe despre monopol, vămi și cambii, geometria și desenul tehnic, arhitectura, geometria descriptivă, fizica, chimia, științele naturii, desenul, mecanica și caligrafia⁶⁴. Ca discipline facultative, au fost studiate limba franceză, stenografia, gimnastica și muzica (începând cu anul școlar 1866/1867)⁶⁵.

Începând cu anul școlar 1865/1866 au fost introduse la toate clasele, prin ordinul Ministerului de Stat (Comisia pentru Culte și Învățământ) nr. 3 675, din 12 iunie 1865, limba română, ca disciplină obligatorie pentru elevii români și limba ruteană pentru elevii ruteni, elevii care aveau altă limbă maternă fiind liberi să opteze pentru una dintre aceste două limbi oficiale ale provinciei, fiind prevăzut un număr de trei ore pe săptămână. Religia greco-orientală a fost predată în limba română.

Începând cu anul 1869, planul de învățământ al Școlii Reale a fost aprobat prin legi aprobate în Dieta Bucovinei, în conformitate cu prevederile legilor privind școlile reale din întreg imperiul. Modul de organizare și funcționare a școlilor reale din Bucovina a fost reglementat prin legile din 30 aprilie 1869 și 3 mai 1898. Modificări ale programei școlare au fost aduse de-a lungul anilor prin ordine ale Ministerului Cultelor și Instrucțiunii și ale Consiliului Școlar al Țării.

Începând cu anul școlar 1880/1881 a fost introdusă limba engleză, treptat, ca disciplină obligatorie la clasele superioare, fiind prevăzut un număr de trei ore pentru clasa a V-a și câte două ore pentru clasele VI–VII⁶⁶ și a fost diminuat cu o

---

Director und Mitglied des Buk. k. k. Landesschulrathes, Czernowitz, 1892, p. 60 (în continuare se va cita „Programm der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz für das Schuljahr 1891/1892”).

⁶⁴ „Erster Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz, 1864–1865”, p. 43–44; „Zweiter Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz, 1865–1866”, p. 104–105.

⁶⁵ „Erster Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz, 1864–1865”, p. 43–44, 74; „Zweiter Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz, 1865–1866”, p. 104–105.

⁶⁶ Dr. Wenzel Korn, *Schulnachrichten*, în „Siebzehnter Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule zu Czernowitz”, veröffentlicht vom Direktor und k. k. Schulrath Dr. Wenzel Korn am Schlusse des Schuljahres 1880/1881, Czernowitz, 1881, p. 85 (în continuare se va cita „Siebzehnter Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule zu Czernowitz, 1880/1881”); Idem, *Schulnachrichten*, în „Achtzehnter Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule zu Czernowitz”, veröffentlicht vom Direktor und k. k. Schulrath Dr. Wenzel Korn am Schlusse des Schuljahres 1881/1882, Czernowitz, 1882, p. 27 (în continuare se va cita „Achtzehnter Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule zu Czernowitz, 1881/1882”); Idem, *Schulnachrichten*, în „Neunzehnter Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule zu Czernowitz”, veröffentlicht vom Direktor und k. k. Schulrath Dr. Wenzel Korn am Schlusse des Schuljahres 1882/1883, Czernowitz, 1883, p. 29 (în continuare se va cita „Neunzehnter Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule zu Czernowitz, 1882/1883”).

oră numărul de ore pentru disciplina limba germană la clasa a II-a⁶⁷. Începând cu anul 1881/1882 nu a mai fost studiat desenul tehnic la clasa I⁶⁸ și a fost suplimentat cu o oră numărul de ore prevăzut pentru disciplina religie la clasa a III-a⁶⁹. Începând cu anul 1891/1892 a fost modificat planul de învățământ pentru disciplina desen, aceasta fiind introdusă la clasa I (șase ore pe săptămână) și diminuat cu o oră numărul de ore la clasele VI–VII (trei ore pe săptămână)⁷⁰. Prin Ordinul Ministerial nr. 13 331, din 9 iulie 1892, a fost suplimentat numărul orelor pentru disciplina religie la cele trei clase superioare, de la o oră la două pe săptămână⁷¹. Conform ordinului Consiliului Școlar al Țării nr. 1 848, din 25 iulie 1892, a fost redusă materia aferentă disciplinei matematică și numărul de ore prevăzut pentru clasa a VI-a cu o oră.

Începând cu anul școlar 1898/1899, respectiv 1899/1900, a fost suplimentat numărul orelor de limba română și ruteană la clasele a V-a, respectiv a VI-a, de la două la trei, datorită interesului elevilor de a studia aceste discipline și la clasele superioare. În anul 1904/1905, limba a doua a țării (română sau ruteană) a fost introdusă ca obligatorie la clasa a VII-a și, implicit, printre disciplinele pentru examenul de maturitate, fiind alocat un număr de trei ore pentru clasele II–VII⁷².

Gimnastica la clasele a VI-a și a VII-a a fost facultativă, conform Ordinului Ministerial nr. 27 552, din 31 octombrie 1898, deși pentru celelalte școli din imperiu era obligatorie; începând cu anul 1899/1900, aceasta a fost introdusă ca disciplină obligatorie la toate clasele, fiind alocate câte două ore pe săptămână⁷³. Începând cu anul 1900/1901a fost stabilit pentru clasa a VII-a un număr de două ore pentru disciplinele religia greco-orientală, catolică și mozaică și o oră pentru gimnastică⁷⁴, iar începând cu anul 1904/1905, disciplina desen geometric a fost

⁶⁷ „Siebzehnter Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule zu Czernowitz, 1880/1881”, p. 85.

⁶⁸ „Achtzehnter Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule zu Czernowitz, 1881/1882”, p. 27.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 27.

⁷⁰ „Programm der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz für das Schuljahr 1891/1892”, p. 25.

⁷¹ Dr. Wenzel Korn, *Schulnachrichten*, în „Programm der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz für das Schuljahr 1892/1893”, veröffentlicht vom Dr. Wenzel Korn, k. k. Schulrath, Ober-Realschul-Direktor und Mitglied des Buk. k. k. Landesschulrathes, Czernowitz, 1893, p. 26.

⁷² Konstantin Mandyczewski, *Schulnachrichten*, în „XLI. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht von der Direktion am Schlusse des Schuljahres 1904/1905, Czernowitz, 1905, p. 37 (în continuare se va cita „XLI. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1904/1905”).

⁷³ Idem, *Schulnachrichten*, în „XXXVI. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht von der Direktion am Schlusse des Schuljahres 1899/1900, Czernowitz, 1900, p. 4.

⁷⁴ Idem, *Schulnachrichten*, în „XXXVII. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht von der Direktion am Schlusse des Schuljahres 1900/1901, Czernowitz, 1901, p. 7–8.

comasată cu matematica la clasa I, conform Ordinului Ministerial nr. 20 089, din 11 octombrie 1904⁷⁵.

În perioada 1868–1918 au fost studiate ca discipline facultative muzica, muzica bisericească greco-orientală, muzica bisericească romano-catolică, stenografia, limba engleză (în perioada 1874/1875–1879/1880, 1904–1905), limba polonă, limba italiană, limbile română și ruteană de către elevii de altă etnie și aplicații în laboratorul de chimie și fizică⁷⁶. Conform Ordinului Ministerial nr. 643, din 6 februarie 1907, au fost organizate patru cursuri de limba polonă. Primul curs a avut două secții: prima secție a fost frecventată de elevii Gimnaziului de Stat I și III, iar secția a II-a de către elevii Gimnaziului de Stat II și ai Școlii Reale Greco-Orientale. Cursurile au fost organizate la Gimnaziul de Stat I, cu excepția secției a II-a de la primul curs, care a fost ținut la Gimnaziul de Stat II din Cernăuți.

În primii ani de funcționare, conducerea școlii a fost asigurată de către profesorul dr. Hermann Tausch, fost director al Școlii Reale din Košice. Acesta a fost desemnat temporar, prin Ordinul Ministerial nr. 9 795/773, din 24 septembrie 1862, în funcția de director al Școlii Reale din Cernăuți, considerându-se că era imperios necesară numirea unui director care avea experiență în domeniu⁷⁷. Ca urmare a decesului directorului Tausch, la 21 august 1866, dr. Wenzel Korn a fost numit temporar, prin Ordinul Ministerial nr. 7 036, din 4 septembrie 1866, la conducerea institutului⁷⁸. Născut la 26 iunie 1832 la Dobru (Boemia), calificat pentru învățământul secundar la disciplinele științele naturii, dr. Korn a fost propus de către episcopul greco-oriental Hacman pentru funcția de director titular,

⁷⁵ „XLI. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1904/1905”, p. 38.

⁷⁶ Dr. Wenzel Korn, *Schulnachrichten*, în „Elfter Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz am Schlusse des Schuljahres 1875”, veröffentlicht vom Direktor Dr. Wenzel Korn, Czernowitz, 1875, p. 45–46 (în continuare se va cita „Elfter Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz am Schlusse des Schuljahres 1875”); Idem, *Schulnachrichten*, în „Zwölfter Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz am Schlusse des Schuljahres 1876”, veröffentlicht vom Direktor Dr. Wenzel Korn, Czernowitz, 1876, p. 26 (în continuare se va cita „Zwölfter Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz am Schlusse des Schuljahres 1876”); „Siebzehnter Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule zu Czernowitz, 1880/1881”, Czernowitz, p. 85; „Achtzehnter Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule zu Czernowitz, 1881/1882”, Czernowitz, p. 27; „Neunzehnter Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule zu Czernowitz, 1882/1883”, Czernowitz, p. 29; Konstantin Mandyczewski, *Schulnachrichten*, în „XLIX. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht von der Direktion am Schlusse des Schuljahres 1912/1913, des fünfzigsten seit dem Bestande der Anstalt, Czernowitz, 1913, p. 72–73, 86–88 (în continuare se va cita „XLIX. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1912/1913”).

⁷⁷ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul Cezaro-Crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LXII, dosar nr. 1, f. 1–2.

⁷⁸ Dr. Wenzel Korn, *Schulnachrichten*, în „Dritter Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz” am Schlusse des Schuljahres 1866–1867, veröffentlicht von der Direktion, Czernowitz, 1867, p. 72 (în continuare se va cita „Dritter Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz, 1866–1867”).

considerând că abilitățile și calitățile științifice și didactice, comportamentul său moderat, încrederea și atenția de care se bucura în rândul corpului didactic și al elevilor, rolul acestuia pentru încurajarea frecventării școlilor reale, prin înființarea unei asociații pentru ajutorarea elevilor de la aceste școli îl recomandau să preia conducerea institutului, în ciuda faptului că fusese mutat disciplinar, pentru o perioadă de un an și jumătate, de la Școala Reală Superioară din Innsbruck la Școala Reală Superioară din Cernăuți. În baza raportului ministrului, Friedrich Baron de Beust, din 22 iunie 1867, dr. Wenzel Korn a fost numit, prin Rezoluția Imperială din 1 iulie 1867, director titular⁷⁹. În perioada 1872–1882, directorul dr. Korn a fost referent în cadrul Secției Școlare a Consiliului local, din anul 1882 deținând funcția de președinte⁸⁰. În anul 1895, cu prilejul aniversării a 25 de ani ca membru al Consiliului Local, i-a fost acordată distincția de cetățean de onoare al orașului Cernăuți⁸¹.

În urma decesului directorului dr. Wenzel Korn, Constantin Mandyczewski a fost numit director, prin Rezoluția Imperială din 20 martie 1896, în baza raportului ministrului Cultelor, dr. Paul baron Gautsch de Frankenthurn, din 12 martie 1896. Născut la Bahrinești, în anul 1859, de confesiune greco-orientală, calificat pentru învățământul secundar la disciplinele limba germană, geografie și istorie, și-a început activitatea didactică în anul 1884 la Gimnaziul Greco-Oriental din Suceava, în 1893 fiind numit profesor la Școala Reală Superioară Greco-Orientală din Cernăuți. Calitățile intelectuale și profesionale, seriozitatea în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu, atitudinea plină de tact în relația cu membrii corpului didactic și elevii l-au recomandat pentru această funcție. Mandyczewski a fost primul director de confesiune greco-orientală al Școlii Reale⁸². Acesta a publicat studii în anuarele școlii referitoare la modul de organizare și funcționare a școlilor reale, precum și un articol elogios la adresa fostului director al școlii, dr. Wenzel Korn⁸³.

⁷⁹ S.A.N.I.C., Fond Guvernământul Cezaro-Crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii, mapa LXII, dosar nr. 1, f. 15–18.

⁸⁰ Ca element de pitoresc, reținem faptul că în anul 1884 directorul Wenzel Korn este acționat în instanță de către menajera sa, Anna Nadler, fiind acuzat de comportament imoral. Conf. *op. cit.*, p. 20–27.

⁸¹ Galina Czeban, Elmar Lechner (coord.), *Deutschsprachige Quellen zur Geschichte des Bildungswesens der Bukowina um 1900*, IV. Bd., în „Retrospektiven in Sachen-Bildung”, R. 5 (Historico-Paedagogica Europea), nr. 5, Klagenfurt, 1995, p. 15.

⁸² S.A.N.I.C., Fond Guvernământul Cezaro-Crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii, mapa LXII, dosar nr. 1, f. 46–50.

⁸³ Constantin Mandyczewski, *Zur Erinnerung an den zweiten Direktor dieser Anstalt*, în „XXXII. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1895/1896”, von Constantin Mandyczewski, Direktor, Czernowitz, 1896, 12 p.; Idem, *Zur Reform der Realschule in der Bukowina. Gesetze und Verordnungen (I–II)*, în „XXXVIII. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht von der Direktion am Schlusse des Schuljahres 1901/1902, Czernowitz, 1902, 20 p. și în „XL. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht von der Direktion am Schlusse des Schuljahres

În timpul războiului, directorul Mandyczewski a părăsit orașul, conducerea școlii fiind preluată de către profesorul Victor Olinschi, care a fost desemnat la 15 aprilie 1918 director interimar al Școlii Reale, drept recompensă pentru atitudinea ireproșabilă și patriotică⁸⁴.

În primii ani de funcționare a școlii au fost angajate cadre didactice de confesiune romano-catolică, deoarece nu existau profesori de confesiune greco-orientală calificați. În conformitate cu Hotărârea imperială din 4 septembrie 1862, referitoare la acordarea de burse de către Fondul Religionar, în valoare de 500 florini, pentru absolvenții școlilor secundare din Bucovina de confesiune greco-orientală, care doreau să profeseze după finalizarea studiilor la Școala Reală Superioară, în anul școlar 1864/1865 au fost acordate trei burse pentru Elias Nimigean în vederea specializării în geografie, istorie și limba română, lui Orestes Voronca pentru specializarea în matematică și fizică și lui Georg Tarnowiecki pentru specializarea în desen tehnic și arta construcției, care își începuseră studiile superioare în anul 1863⁸⁵, iar în anul 1865/1866 au fost acordate încă trei burse lui Leo Kirilowicz pentru specializarea în limbile germană și ruteană, Apollo Czechowski pentru specializarea în chimie și matematică și Lazăr Nastasi pentru specializarea în fizică și matematică⁸⁶. Fondul Religionar Greco-Oriental a acordat burse persoanelor dornice să profeseze la Școala Reală, fiind asigurat astfel necesarul de personal didactic calificat.

Profesorii școlii au fost preocupați de pregătirea profesională, publicând numeroase articole de specialitate în anualele institutului⁸⁷. Demn de semnalat este

---

1903/1904, Czernowitz, 1904, p. 20–36; Idem, *Der neue Lehrplan und die Reifeprüfungsvorschrift in der für diese Anstalt normierten Fassung*, în „XLVII. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht von der Direktion am Schlusse des Schuljahres 1910/1911, Czernowitz, 1911, p. 3–19.

⁸⁴ S.A.N.I.C., Fond Guvernământul Cezaro-Crăiesc al Bucovinei. *Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LXII, dosar nr. 1, f. 103–104.

⁸⁵ Dr. Hermann Tausch, *Zur Chronik der Ober-Realschule*, în „Erster Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz” am Schlusse des Schuljahres 1864–1865, veröffentlicht von der Direktion, Czernowitz, 1865, p. 40, p. 37–40.

⁸⁶ „Zweiter Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz, 1865–1866”, p. 127.

⁸⁷ Dr. Titus v. Alth, *Übersichtliche Zusammenstellung der beobachteten meteorologischen Verhältnisse für den Horizont von Czernowitz im Jahre 1868*, în „Fünfter Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz” am Schlusse des Schuljahres 1868–1869, veröffentlicht von der Direktion, Czernowitz, 1869, 16 p.; Dr. Daniel Werenka, *Urkundliche Nachrichten über die Städte „Cecina” und „Tschernowitz” und deren Besitzverhältnisse im Jahre 1782 (I–II)*, în „XXXIII. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1896/1897, von Constantin Mandyczewski, Direktor, Czernowitz, 1897, 30 p.; „XXXIV. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1897/1898, von Constantin Mandyczewski, Direktor, Czernowitz, 1898, 46 p.; I. Nistor, *Zur Geschichte des Schulwesens in der Bukowina*, în „XLVIII. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht von der Direktion am Schlusse des Schuljahres 1911/1912, Czernowitz, 1912, 47 p.

articolul profesorului Aurel Kiebel, în care propunea rezolvarea unor exerciții de aritmetică în conținutul cărora erau cuprinse informații privind aspecte sociale, culturale, istorice și geografice ale Bucovinei și Europei⁸⁸. Profesorul Daniel Verenca a fost, în anul 1899, beneficiar al bursei de studiu în Italia și Grecia⁸⁹.

În perioada 1886–1901, Dionisie Simionovici, profesor la Școala Reală Greco-Orientală din Cernăuți, a cultivat în rândurile tineretului român, prin lecțiile de limba și literatura română, sentimente naționale⁹⁰. În anul 1898, acesta a publicat un manual de citire în limba română pentru clasa a V-a și ulterior un îndreptar de ortografie română⁹¹. Profesorul Leon Kirilowicz, cunosător al limbilor slave, a elaborat mai multe lucrări și manuale școlare de religie, bucurându-se, în cei 42 ani de activitate didactică la această școală, de aprecierea colegilor⁹².

Prin Ordinul Ministerial nr. 9 622, din 7 ianuarie 1868, s-a aprobat ca personalul didactic al Școlii Reale Superioare Greco-Orientale din Cernăuți, care nu era de confesiune greco-orientală, să poarte uniformă asemenea funcționarilor de stat, având atașat titlului de învățător sau profesor sintagma „cezaro-crăiesc”⁹³. Începând cu anul școlar 1875/1876, profesori ai Școlii Reale au făcut parte din Comisia de examinare a supraveghetorilor de mașini de abur și cazane pentru încălzire, constituită la acest institut⁹⁴.

Pentru promovarea învățământului real a fost înființată în anul 1867 Asociația de ajutorare a elevilor săraci și sânguincioși „Prințul moștenitor Rudolf”, al cărei președinte a fost directorul școlii⁹⁵. Elevii cu o situație financiară precară, dar care obțineau rezultate școlare bune, au beneficiat de scutirea parțială sau totală

⁸⁸ Aurel Kiebel, *Arithmetische Aufgaben hauptsächlich aus der Heimatskunde*, în „XXXI. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz für das Schuljahr 1894/1895”, veröffentlicht von Dr. Wenzel Korn, k. k. Schulrath, Oberrealschul-Direktor und Mitglied des Buk. k. k. Landesschulrathes, Czernowitz, 1895, 41 p.

⁸⁹ Constantin Mandyczewski, *Schulnachrichten*, în „XXXV. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1898/1899, von Constantin Mandyczewski, Direktor, Czernowitz, 1899, p. 33 (în continuare se va cita „XXXV. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1898/1899”).

⁹⁰ Petru Bejinariu, *Cultură și identitate*, Suceava, Editura Universității, 2008, p. 104.

⁹¹ *Ibidem*, p. 107.

⁹² „XLIX. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1912/1913”, p. 66.

⁹³ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul Cezaro-Crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa LXI, dosar nr. 11, f. 2–3.

⁹⁴ „Zwölfter Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz am Schlusse des Schuljahres 1876”, p. 65.

⁹⁵ Wenzel Korn, *Schulnachrichten*, în „Achter Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1872, vom Direktor Dr. Wenzel Korn, Czernowitz, 1872, p. 89–90 (în continuare se va cita „Achter Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1872”).

a taxei de școlarizare, au primit burse, îmbrăcăminte, mâncare, medicamente, bilete de călătorie și au avut acces gratuit la băile publice⁹⁶.

La această școală au fost organizate anual serbări cu ocazia zilei onomastice a împăratului Franz Josef (4 octombrie) și a împărătesei Elisabeta (19 noiembrie), a zilei de naștere a împăratului (18 august), precum și serbări ocazionale cu prilejul unor evenimente (de exemplu, aniversarea a 25 de ani de căsătorie a familiei imperiale). În același context, au fost organizate serbări comemorative ale unor muzicieni, poeți și scriitori austrieci, germani, români și ruteni (W. A. Mozart, Franz Grillparzer, W. Goethe, Fr. Schiller, T. Szewczenko, Markian Szaskiewicz și Mihai Eminescu)⁹⁷.

În conformitate cu prevederile Ordinului Ministerial nr. 19 097, din 15 septembrie 1890, elevii institutului au practicat diverse activități sportiv-recreative, precum înot, patinaj, schi, mersul pe bicicletă, au efectuat marșuri sub supravegherea profesorului de gimnastică și excursii în diferite orașe ale Bucovinei. De asemenea, elevii au participat la diverse competiții sportive, unde au obținut premii⁹⁸.

Începând cu anul școlar 1910/1911, elevii clasei a VII-a au frecventat, în conformitate cu prevederile Ordinului Consiliului Școlar al Țării nr. 10 850, din 17 august 1910, cursul facultativ de exerciții de tragere, sub coordonarea ofițerilor de armată și a profesorilor de gimnastică ai gimnaziului⁹⁹.

Elevii școlii reale au beneficiat de consultații și tratament acordate de către medicii din oraș și de către medicii școlari dr. Adolf Wolf¹⁰⁰ și dr. Eugen Kobrynski¹⁰¹, aceștia având misiunea de a verifica și starea

⁹⁶ „Dritter Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz, 1866–1867”, p. 55; „Elfter Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz am Schlusse des Schuljahres 1875”, p. 62–63; „XLIX. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1912/1913”, p. 50–54, 58.

⁹⁷ *Festfeier der gr.(iechisch)-or.(ientalischen) Ober-Realschule aus Anlass der Jubelhochzeit Ihrer Allerhöchsten Majestäten abgehalten am 23. April 1879*, Czernowitz, Druck von Rudolf Eckhardt, 1879, p. 13–18; Konstantin Mandyczewski, *Schulnachrichten*, în „XLVIII. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht von der Direktion am Schlusse des Schuljahres 1911/1912, Czernowitz, 1912, p. 30 (în continuare se va cita „XLVIII. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1911/1912”).

⁹⁸ Wenzel Korn, *Schulnachrichten*, în „Programm der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz für das Schuljahr 1890/1891, veröffentlicht vom Dr. Wenzel Korn, k. k. Schulrath, Ober-Realschul-Direktor und Mitglied des Buk. k. k. Landeschulrathes, 1891, p. 51–52; „XLIX. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1912/1913”, p. 60.

⁹⁹ Konstantin Mandyczewski, *Schulnachrichten*, în „XLVII. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht von der Direktion am Schlusse des Schuljahres 1910/1911, Czernowitz, 1911, p. 56, 59; „XLVIII. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1911/1912”, p. 25; „XLIX. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1912/1913”, p. 63–64.

¹⁰⁰ S.A.N.I.C., *Fond Guvernământul Cezaro-Crăiesc al Bucovinei. Ministerul de Interne*, mapa 112, dosar nr. 3, f. 60.

¹⁰¹ „XLVIII. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1911/1912”, p. 17–18.

igienico-sanitară a localului școlar. Condițiile de igienă improprii ale localului școlar și sălile neluminoase au determinat apariția unor afecțiuni oftalmologice; astfel, la examenul oftalmologic din 4 decembrie 1897, efectuat de către medicul dr. Eudoxius Procopovici, s-a constatat că aproximativ 30% dintre elevi aveau miopie, hipermetropie sau cataractă¹⁰².

Elevii școlii au participat la diverse concursuri naționale și internaționale cu lucrări proprii, unde au obținut premii; astfel, în anul 1873, elevii Școlii Reale au obținut medalia de aur la Expoziția internațională de la Paris¹⁰³.

Elevii au avut posibilitatea să meargă în vizită la institutele tehnice superioare, școlile reale, gimnaziile și gimnaziile reale din imperiu, precum și la școlile industriale și profesionale din Bavaria¹⁰⁴.

Începând cu anul școlar 1900/1901, elevii școlii coordonați de către profesorul de limba engleză, Anton Romanovsky, au fost incluși în rețeaua de corespondență internațională (Deutsche Zentralstelle für Internationalen Briefwechsel). Astfel, elevii de la Școala Reală au avut posibilitatea de a exersa și de a-și perfecționa cunoștințele de limba engleză prin intermediul corespondenței cu elevi din America și Scoția¹⁰⁵.

Acest institut a avut o frecvență redusă în raport cu gimnaziile, constatându-se perioade de creștere și diminuare a numărului elevilor. Ca urmare a crizei economice, a înființării Universității din Cernăuți, a școlii profesionale și a Școlii Reale Inferioare din Siret, începând cu anul 1875 s-a diminuat numărul elevilor, cota cea mai mică fiind atinsă în anul 1883¹⁰⁶. În anul școlar 1863/1864 erau înscriși 131 de elevi, în anul 1912/1913 ajungându-se la o cotă de participare de 519 elevi. Cea mai mare cotă de participare a fost înregistrată în anul 1910/1911 (710 elevi). Deși a fost conceput ca un institut destinat pregătirii elevilor greco-orientali, la această școală au studiat elevi de diferite etnii și confesiuni. Dacă în anul școlar 1864/1865, școala reală a fost frecventată de către 223 elevi, dintre care germani (inclusiv evrei) (aproximativ 55%), polonezi (aproximativ 26%), români (aproximativ 10%) și ruteni (aproximativ 9%), iar în anul școlar 1912/1913 de către 519 elevi, dintre care germani (inclusiv evrei) (aproximativ 61%), români (aproximativ 15%), polonezi (aproximativ 13%), ruteni (aproximativ 10%), cehi și ruși (aproximativ 1%). Din punct de vedere confesional, la această școală au studiat, în anul școlar 1864/1865, elevi de confesiune romano-catolică (aproximativ 50%), mozaică (aproximativ 17%), greco-orientală (aproximativ 16%),

---

¹⁰² „XXXIV. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1897/1898”, p. 68–69.

¹⁰³ „XXXV. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1898/1899”, p. 21.

¹⁰⁴ „Achter Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1872”, p. 112–113; „Neunzehnter Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule zu Czernowitz, 1882/1883”, p. 79–80.

¹⁰⁵ Anton Romanovsky, *Der internationale Briefwechsel an unserer Anstalt*, în „XXXVII. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz”, veröffentlicht von der Direktion am Schlusse des Schuljahres 1900/1901, Czernowitz, 1901, p. 4.

¹⁰⁶ „XXXV. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1898/1899”, p. 20.

greco-catolică (aproximativ 8%), evanghelică (aproximativ 6%), armeano-catolică (aproximativ 1,5%) și armeano-orientală (aproximativ 1,5%), iar în anul școlar 1912/1913 elevi de confesiune romano-catolică (aproximativ 34%), mozaică (aproximativ 33%), greco-orientală (aproximativ 22%), evanghelică (aproximativ 6%) și greco-catolică (aproximativ 5%)¹⁰⁷. Pentru creșterea numărului de elevi români la această școală s-a dus o campanie de încurajare prin intermediul presei, în care se semnala numărul mare de elevi evrei într-un institut greco-oriental¹⁰⁸.

Elevii au avut posibilitatea să-și îmbunătățească cunoștințele prin consultarea volumelor existente în biblioteca școlii¹⁰⁹. La această școală au existat cabinete de fizică, chimie și științele naturii, care au contribuit la îmbunătățirea rezultatelor școlare. Rezultatele școlare au fost bune, însă s-a constatat că la examenul de maturitate s-au înscris puțini elevi, cota medie de promovabilitate la această școală fiind de aproximativ 50%¹¹⁰. La prima sesiune a examenului de maturitate organizată în anul 1871, din 31 de elevi înscriși, au fost declarați admiși opt elevi (o cotă de promovabilitate de aproximativ 25%), însă numărul elevilor care au obținut certificate de maturitate a crescut în anii următori, ajungându-se ca la sesiunea organizată la sfârșitul anului școlar 1912/1913 să fie declarați admiși 38 din cei 54 de elevi admiși (o cotă de promovabilitate de aproximativ 70%)¹¹¹.

Școala Superioară Greco-Orientală a beneficiat anual de fonduri în valoare de 1 000 florini pentru achiziționarea de materiale didactice¹¹². Această sumă era suplimentată din taxele pentru admitere și taxele pentru eliberarea de duplicate¹¹³.

În timpul Primului Război Mondial (1915–1918), activitatea Școlii Reale Superioare a fost întreruptă, dar cu toate acestea Theodora Schulz, proprietara imobilului în care își desfășurase activitatea institutul, a solicitat să-i fie plătită chiria, deși spațiul fusese rechiziționat¹¹⁴.

¹⁰⁷ „Erster Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz, 1864–1865”, p. 78; „XLIX. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1912/1913”, p. 96–97; Cifrele au fost stabilite în baza datelor cuprinse în statisticile publicate în anuarele școlii.

¹⁰⁸ Școala reală, în „Gazeta mazililor și răzeșilor bucovineni”, Cernăuți, anul II, nr. 4, 1912, p. 51–53; Despre școala reală, în „Gazeta mazililor și răzeșilor bucovineni”, anul II, nr. 5, 1912, p. 72–73; Chestii școlare. Școala reală greco-orientală (II), în „Voința poporului”. Organ popular independent, Cernăuți, anul VII, nr. 39, 1908, p. 2–3.

¹⁰⁹ „XLIX. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1912/1913”, p. 56.

¹¹⁰ Cifra a fost estimată în baza rezultatelor examenului de maturitate cuprinse în anuarele școlare publicate.

¹¹¹ „Erster Jahresbericht der griechisch-orientalischen Ober-Realschule in Czernowitz, 1864–1865”, p. 78; „XLIX. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1912/1913”, p. 96–97.

¹¹² „XLIX. Jahresbericht der gr.-or. Ober-Realschule in Czernowitz, 1912/1913”, p. 29, 46.

¹¹³ *Ibidem*, p. 46.

¹¹⁴ Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Fond *Unterricht-Allgemein*, Faszikel 2398.

Ligia-Maria Fodor

ROLUL ȘCOLILOR REALE ÎN FORMAREA TINERILOR DIN BUCOVINA HABSBURGICĂ* (I)

LIGIA-MARIA FODOR

Die Rolle der Realschulen in der Ausbildung der Jugend in der habsburgischen Bukowina

(Zusammenfassung)**

Die Studie präsentiert die Umstände, unter denen die Realschulen in der Bukowina gegründet und später reformiert wurden und inwiefern diese Anstalten zur Entwicklung des Realunterrichtes und zur Ausbildung der Jugend in der Bukowina beigetragen haben. Es wird über die Realschulen aus Czernowitz und Sereth berichtet, und zwar: das Ziel, die Merkmale und den Lehrplan der Realschulen; die Bedingungen, unter denen die didaktische Tätigkeit ausgeübt wurde; Informationen über Schüler und Lehrer, andere (sportliche, unterhaltende, kulturelle) Beschäftigungen der Schüler, die Prüfungsergebnisse, Schwierigkeiten und Hindernisse in der Ausübung der didaktischen Tätigkeit usw. Die Darstellung des obengenannten Themas wird bis zur Zeit des II. Weltkriegs weitergeführt.

Schlüsselwörter und –ausdrücke: Realunterricht, Anfänge und Reform der Realschulen in der Bukowina, griechisch-orientalische Oberrealschule in Czernowitz, Unterrealschule in Sereth, Gewerbliche Fortbildungsschule in Sereth, Staats-Realschule in Czernowitz, Bukowiner Jugend.

---

* Comunicare susținută în cadrul Conferinței științifice internaționale „Bucovina și bucovinenii în secolul al XIX-lea. Tradiționalism și modernitate”, cea de a nouăsprezecea sesiune de comunicări și referate științifice a Institutului „Bucovina” al Academiei Române, închinată Centenarului nașterii academicianului Radu Grigorovici, Rădăuți, 10–11 noiembrie 2011.

** Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.